

Asia: OM 6/41/2016

Summaaristen riita-asioiden keskittäminen

1. Yleistä

Kannatatteko yleisellä tasolla mietinnössä ehdotettuja muutoksia?

Etelä-Savon kärjäoikeus vastustaa mietinnössä ehdotettua summaaristen asioiden keskittämistä muutamiin kärjäoikeuksiin.

Sähköisen asioinnin lisääminen samoin kuin tiedoksiantoon liittyvät muutosehdotukset ovat perusteltuja. Edellä mainitut uudistukset voidaan kuitenkin toteuttaa keskittämiskäytännöstä erillisinä.

2. Summaaristen riita-asioiden keskittäminen

Tuetteko summaaristen riita-asioiden keskittämistä koskevaa ehdotusta?

Etelä-Savon kärjäoikeus ei tue summaaristen riita-asioiden keskittämistä koskevaa ehdotusta.

Mietinnössä nykytilan arviointia koskevassa osiossa (sivu 25) todetaan käytössä oleva summaarinen menettely toimivaksi ja riidattomien velkomusasioiden käsittelyaika muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta kansainvälisesti vertailukelpoisiksi. Valtiolle järjestelmän todetaan tuottavan oikeudenkäyntimaksuina lähes yhtä paljon kuin se maksaa henkilötöyvuosina ja muissa toimintakustannuksissa.

Mietinnön mukaan tehokkuutta ja järjestelmän toimivuutta on kuitenkin tarpeen edelleen kehittää, koska nykyistä tilannetta ei voida pitää kansalaisten yhdenvertaisuuden ja oikeusturvan saatavuuden kannalta tyydyttävänä. Myös henkilöstön tuottavuuseroja olisi tasattava ja saatava aikaan kustannussäästöjä.

Käräjäoikeus katsoo ettei summaaristen asioiden keskittämällä muutamisiin käräjäoikeuksiin saada aikaan mietinnössä esitettyjä tavoitteita.

Vuonna 2016 Etelä-Savon käräjäoikeuteen saapui noin 9200 summaarista velkomusasiaa, joiden keskimääräinen käsittelyaika on ollut huomattavasti alle valtakunnallisen keskiarvon eli 2,2 kuukautta. Summaaristen asioiden käsittely on jo nyt tehokasta ja asioiden käsittely keskitetty tietyille ammattitaitoisille kärjäsihteereille.

Keskittämällä ei voida merkittävästi nopeuttaa tai tehostaa summaaristen riita-asioiden käsittelyä. Keskittäminen ei itsessään nopeuta tai tehosta toimintaa, asioita käsittelee kuitenkin aina yksittäinen henkilö. Käsittelyprosessissa on myös tietyt aikamäärät, joita on joka tapauksessa noudatettava; tiedoksiannon määräpäivät, vastauksenannon määräpäivät, mahdolliset määräajan pidennykset sekä lykkäyspyynnöt. Myös haastemiestiedoksiantoon on varattava aikaa.

Asioiden käsittely riidattomissa perusvelkomusasioissa on kaikissa käräjäoikeuksissa jo nyt samanlainen yhdenmukainen prosessi, jonka tuloksena ja päämääränä on yhdenmukainen yksipuolinen tuomio. Suurimmat perintätoimistot lähettävät jo nyt hakemuksensa sähköisesti käräjäoikeuksien järjestelmään ja ovat jo hakemuksina sanamuodoltaan samanlaisia. Käräjäoikeuksien järjestelmissä (Tuomas Notes) olevat tuomiopohjat ja asiakirjat ovat yhdenmukaiset. Riidattomien asioiden käsittelijät eivät muokkaa tuomioita yksitellen ja yksilöllisellä tavalla näköisekseen. Riidattomien asioiden käsittely on jo nyt kaikilta osiltaan tehokasta ja nopeaa massakäsittelyä. Keskittämiskäytäntö ei itsessään tehosta asioiden käsittelyä. Lisäksi on todettava, että tuomiot siirtyvät tälläkin hetkellä sähköisesti tuomiorekisteriin ja ovat sitä kautta sähköisesti mm. ulosoton ja luottotietoyhtiöiden noudettavissa. Toiminta on tältäkin osin jo nyt tehokasta.

On myös todettava, etteivät summaaristen asioiden käsittelymäärät mietinnön mukaisessa mallissakaan jakautuisi tasaisesti niitä käsittelemään määrättävien käräjäoikeuksien kesken. Suurimmat asiamäärät keskittyisivät edelleen Etelä-Suomeen eli perustettavaan uuteen Itä-Uudenmaan käräjäoikeuteen. Seurauksena saattaa olla asioiden ruuhkautuminen ja käsittelyaikojen huomattava pitkittyminen varsinkin, jos asioita käsittelemässä ei ole riittävää määrää ammattitaitoista henkilökuntaa.

Työryhmä ehdottaa ammattivelkojien ohjaamista nykyistä tehokkaammin käyttämään oikeushallinnon sähköisiä järjestelmiä. Summaarisen riita-asian haastehakemus olisi toimitettava käräjäoikeudelle käyttäen oikeushallinnon tietojärjestelmäyhteyttä tai sähköistä asiointipalvelua. Muulla tavalla toimitetut haastehakemukset jätettäisiin tutkimatta. Yksityishenkilö saisi kuitenkin omassa asiassaan aina toimittaa summaarisen haastehakemuksen paperisen tai sähköpostin liitetiedostona. Summaaristen asioiden keskittämiskäytäntö ei toisi tähänkään mietinnössä esitettyä tehokkuutta, koska manuaalisten hakemusten käsittely tulee uudistuksen jälkeenkin viemään saman ajan kuin nykyisin.

Vireille tulevien summaaristen asioiden määrässä voi olla suuriakin vuosivaihteluja. Vaikka summaaristen asioiden käsittely on keskitetty tietyille kärjäsihteereille ovat he kuitenkin olleet kärjäoikeuden tarvittaessa lisäresurssina myös muihin tehtäviin siinä tapauksessa, että summaaristen asioiden määrä on ollut aikaisempaa vähäisempi. Mahdollisen keskittämiskäytännön myötä kärjäoikeuksilta poistuu tämä resurssi. Miten summaaristen asioiden määrässä tapahtuvat vaihtelut otetaan huomioon keskittämiskäytännön jälkeen?

Keskittämiskäytännön sijaan tulisi selvittää mahdollisuus valtakunnallisen työjonon käyttöön ottoon.

Sähköinen asiointi/Tuettuko ehdotusta sähköisen asioinnin lisäämiseksi

Esityksessä ehdotetaan, että oikeushenkilö, ammattimaista perintätoimintaa harjoittava luonnollinen henkilö, oikeudenkäyntiasiamies tai -avustaja taikka muu elinkeinonharjoittaja veloitettaisiin panemaan vireille summaarista riita-asiaa koskeva kanne sähköisesti. Muulla tavalla toimitettu haastehakemus jätettäisiin tutkimatta.

Sähköisen asioinnin lisääminen summaarisissa asioissa on sinällään kannatettavaa ja voidaan toteuttaa ilman keskittämiskäytännön. Sähköisesti vireille tulleiden asioiden käsittely on tehokasta ja vähentää virheiden mahdollisuutta.

Sähköisen asioinnin lisäämiseen tähtäävä esitys mietinnössä ehdotetussa muodossaan sisältää jonkin verran seikkoja, joista saattaa seurata lain tulkintaongelmia ja työmäärän lisääntymistä.

3. Sähköinen asiointi

Tuettuko ehdotusta sähköisen asioinnin lisäämiseksi?

Esityksessä ehdotetaan, että oikeushenkilö, ammattimaista perintätoimintaa harjoittava luonnollinen henkilö, oikeudenkäyntiasiamies tai -avustaja taikka muu elinkeinonharjoittaja veloitettaisiin panemaan vireille summaarista riita-asiaa koskeva kanne sähköisesti. Muulla tavalla toimitettu haastehakemus jätettäisiin tutkimatta.

Sähköisen asioinnin lisääminen summaarisissa asioissa on sinällään kannatettavaa ja voidaan toteuttaa ilman keskittämiskäytäntöä. Sähköisesti vireille tulleiden asioiden käsittely on tehokasta ja vähentää virheiden mahdollisuutta.

Sähköisen asioinnin lisäämiseen tähtäävä esitys mietinnössä ehdotetussa muodossaan sisältää jonkin verran seikkoja, joista saattaa seurata lain tulkintaongelmia ja työmäärän lisääntymistä.

Kuten mietinnöstä ilmenee sähköisen asioinnin lisääminen ehdotetulla tavalla ei kuitenkaan ole ongelmallista, koska kaikkia summaarisia haastehakemuksia ei ole laadittavissa verkkopohjaisen sähköisen haastehakemuksen muotoon muun muassa siitä syystä, että sähköiseen haastehakemukseen ei ole liitettävissä asiakirjoja. Esityksen mukaan lakiin ei ole myöskään mahdollista kirjata esimerkkejä asiaryhmistä, joita koskevat summaariset haastehakemukset eivät ole tehtävissä verkossa. Ehdotuksen mukaan lainsäädännön soveltamisen helpottamiseksi olisi laadittava päivitystä vaativa ohjeistus. Ehdotuksesta myös ilmenee, että velvoite sähköiseen menettelyyn voitaisiin kiertää laittamalla asia vireille laajana riita-asiana. Tuolloin myös ehdotonta oikeuspaikkaa koskeva säännös ei tulisi sovellettavaksi.

4. Sähköinen tiedoksianto

Puollatteko ehdotusta muuttaa sähköistä tiedoksiantoa koskevia säännöksiä mietinnössä esitetyllä tavalla?

Etelä-Savon kärjäoikeus kannattaa sähköistä tiedoksiantoa koskevia työryhmän esityksiä. Sähköistä tiedoksiantoa koskevat ehdotetun muutokset voidaan toteuttaa ilman summaaristen asioiden keskittämiskäytäntöä.

Puhelintiedoksiannon mahdollistaminen kaikissa OK 5:3 §:n tarkoittamissa asioissa on kannatettava ehdotus samoin kuin tiedoksiantotodistuksen lähettäminen vastaanottajalle koneellisesti allekirjoitettuna.

Sähköisen todisteellisen tiedoksiannon käyttöönottamisella tavoitellaan mietinnön mukaan noin 200000 euron vuosittaisia säästöjä. Lisäksi mietinnössä todetaan, että vuosittain noin 35 000 summaarisen riita-asian haastetta saataisiin annettua tiedoksi viestinvälityspalvelun kautta.

Kärjäoikeus pitää mietinnössä esitettyjä säästötavoitteita ylimitoitettuina eikä pidä todennäköisenä, että sähköisen tiedoksiannon käyttöala laajenisi mietinnössä esitetyllä tavalla.

5. Muuta

Muita huomioita?

Forum-säännöstä koskevat muutokset

Mietinnön (sivu 48) mukaan oikeudenkäymiskaareen otettaisiin säännös tuomioistuimen toimivallan säilymisestä tilanteessa, jossa summaarisena riita-asiana vireille tullut asia muuttuisi riitaiseksi. Jos summaarisia asioita käsittelevä kärjäoikeus ei hyväksyisi summaarisen riita-asian kannetta yksipuolisella tai myöntämisen perusteella annetulla tuomiolla, ja sanottu kärjäoikeus ei olisi muulla perusteella toimivaltainen tutkimaan asiaa, olisi asia siirrettävä käsiteltäväksi toimivaltaiseen kärjäoikeuteen siten kuin 22 §:ssä säädetään. Asianosaisen suostumuksella asia voitaisiin kuitenkin jättää siirtämättä.

Mietinnön mukaan suostumuksella tarkoitettaisiin kuitenkin (sivu 72) sitä, että asianosaisen ei tekisi väitettä kärjäoikeuden puuttuvasta toimivallasta käyttäessään asiassa ensi kerran puhevaltaa. Summaarisessa asiassa vastaajan katsottaisiin hyväksyneen tuomioistuimen toimivallan, mikäli hän ei vaatimukset kiistäessään kiistäisi myös tuomioistuimen toimivaltaa.

Etelä-Savon kärjäoikeus katsoo, että riitautuneet summaariset asiat tulisi siirtää käsiteltäväksi toimivaltaiseen kärjäoikeuteen siten kuin OK 10 luvun 20 §:ssä säädetään.

Summaarisissa asioissa asianosaisena olevat vastaajat harvoin käyttävät oikeudellista asiantuntija-apua vaan hoitavat asian itsenäisesti. On hyvin todennäköistä, että vastaajat eivät ymmärrä kantajan vaatimuksia vastustaessaan tehdä tuomioistuimen toimivaltaan liittyvää väitettä, josta seurauksena on asian käsittelyn jatkaminen muulla kuin vastaajan kotipaikan mukaisessa kärjäoikeudessa. Keskittämiskäytännön myötä tämä tarkoittaisi käsittelevää kärjäoikeutta jopa useiden satojen kilometrien päässä aiheuttaen kansalaisille huomattavia kustannuksia. Säännöksen merkitys korostuu erityisesti pääkaupunkiseudun ulkopuolella.

Keskittämiskäytännön henkilöstövaikutukset

Ehdotetulla keskittämiskäytännöllä olisi huomattavia henkilöstövaikutuksia.

Ehdotuksesta ilmenee etteivät henkilöstövaikutukset koskisi yksinomaan kansliahenkilökuntaa vaan myös haastemiehiä tiedoksiannon siirtyessä summaarisissa asioissa ainakin osittain asiaa käsittelevän kärjäoikeuden haastemiehelle.

Keskittämiskäytännöllä olisi vaikutuksia myös kärjäoikeuksien lainkäyttöhenkilökunnan määrään ainakin kärjänotaareiden osalta. Ehdotuksen mukaan summaarinen asia voitaisiin riitautuessaankin

asianosaisten suostumuksella käsitellä uuden OK 10 luvun 17 a §:n mukaisessa tuomioistuimessa. Riitautuneita summaarisia asioita käräjäoikeudessa käsittelee pääsääntöisesti kärjänotaarit.

Summaaristen riita-asioiden keskittämistä koskevassa mietinnössä ei kuitenkaan tarkemmin arvioida henkilöstövaikutuksia sen paremmin käräjäoikeuksien haastemiesten kuin lainkäyttöhenkilökunnankaan kannalta. Hankalaksi tilanteen muodostaa se, että summaaristen asioiden keskittämisehdotuksen kanssa samaan aikaan on vireillä useita muita käräjäoikeuksien henkilökunnan määrän vaikuttavia muutoshankkeita kuten AIPA-hanke, sakkomenettelyn laajentaminen ja verkostouudistus, joiden yhteisvaikutus ei ole tiedossa.

Etelä-Savon käräjäoikeudessa summaaristen asioiden käsittely on keskitetty neljälle kärjäsihteerille. Yksikään edellä mainituista kärjäsihteeristä ei ole siirtymässä keskittämiskäytössä ehdotetun Kymenlaakson käräjäoikeuden palvelukseen työmatkan etäisyyden ja hankalien kulkuyhteyksien takia. Jos tilanne on sama myös muiden Itä-Suomen hovioikeuspiirin käräjäoikeuksien osalta, keskittämiskäytös voi johtaa varsin hankalaan tilanteeseen ammattitaitoisen henkilökunnan puuttumisen johdosta.

Keskittämiskäytössä etätöiden tekemisen mahdollistaminen on kansliahenkilökunnan kannalta erityisen tärkeää. Etätömahdollisuutta ei ole riittävästi otettu esille mietinnössä vaikka nykytekniikka mahdollistaa työn tulemisen työntekijän luokse ajasta ja paikasta riippumatta eikä päinvastoin.

Keskittämiskäytöstä aiheutuvat kustannukset

Jos summaaristen asioiden käsittelystä aiheutuvat kustannukset ovat keskittämiskäytön jälkeen suuremmat kuin tällä hetkellä, hanke on epäonnistunut. Mietinnössä on otettu kantaa ehdotuksella tavoiteltuihin säästöihin mutta mietinnöstä puuttuvat kokonaan laskelmat muutoksen toteuttamisen aiheuttamista kustannuksista kuin myös laskelmat keskittämiskäytön aiheuttamista kuluista (toimitilat, henkilöstökulut, tietotekniikka ym).

Summaarisia asioita käsittelevä käräjäoikeus Itä-Suomen hovioikeuspiirin alueella

Oikeus- ja työministeri Jari Lindström on 11.2.2016 verkostouudistusta koskevassa linjaratkaisussa päättänyt, että summaariset asiat keskitetään enintään kahteen käräjäoikeuteen hovioikeuspiiriä kohti. Työministerin linjauksessa summaarisia asioita käsittelevät käräjäoikeudet myös määriteltiin perusteluja esittämättä.

Verkostouudistuksen tarkoituksena on linjaratkaisun mukaan vahvistaa kärjäoikeusverkoston rakennetta siten, että oikeusturvan saatavuus ja lainkäytön laatu voidaan turvata muuttuvassa toimintaympäristössä. Linjaratkaisun mukaan tämä edellyttää kärjäoikeuksilta riittävän suurta kokoa. Kun kärjäoikeuksista muodostetaan hallinnollisesti suurempia kokonaisuuksia, voidaan työmäärä ja resurssit jakaa nykyistä tasaisemmin.

Mietinnöstä ilmenee sivu (33), että aikaisemmin tehdyn linjaratkaisun vuoksi esitystä valmistellut työryhmä ei ole katsonut tehtäväkseen arvioida perusteita käsittelyn keskittämiseksi ratkaisussa nimettyihin kärjäoikeuksiin muutoin kuin kielellisten oikeuksien toteuttamisen kannalta.

Jotta linjaratkaisun mukaiset tavoitteet Itä-Suomen hovioikeuspiirin alueella toteutuisivat tulisi summaarisia asioita käsitteleviä kärjäoikeuksia koskeva ratkaisu harkita uudelleen ottaen huomioon myös verkostouudistuksen yhdessä tehdyt ratkaisut eräiden erityisasiaryhmien osalta. Kymenlaakson kärjäoikeuden lisäksi tai sijasta summaariset asiat tulisi keskittää Etelä-Savon kärjäoikeuteen. Savonlinnan kanslian lakkauttamisen johdosta Savonlinnassa olisi toimivat tilat summaaristen asioiden käsittelyyn.

Virtanen Marja
Etelä-Savon kärjäoikeus - Lausunto on käsitelty johtoryhmässä ja henkilökuntaa on kuultu.